

Fast 7 blad
14 sider

114901 /

(1-7)

M. bl. 7/5. 1947

Morgenbladets kronikk.

7. mai 1947.

Profetens død.

Av overlæge Johan Scharffenberg.

H. R. Trevor-Roper: The last days of Hitler. Macmillan & Co., London, 1947.

I.

I ORLAGETS «mansjett» opplyser at forfatteren er født 1914, sønn av en læge; han studerte i Oxford og foreleser nå der, ved Christ Church, over moderne historie. Han har tidligere utgitt en bok om den i 1645 henrettede erkebiskop William Laud.

Under krigen var han offiser ved hærens Intelligence Bureau. Dets sjef, Dick White, oppfordret ham i september 1945 til å undersøke omstendighetene ved Hitlers død, og boken bygger på de innsamlede opplysninger, dels vitneforklaringer, dels dokumenter. Feltmarskalk ved R. A. F., lord Tedder, går i sitt forord god for materialets pålitelighet: «Det er ikke mulighet for forvanskning i dette tilfelle. Mr. Trevor-Roper's framstilling setter seglet på Nürnberg.»

Boken gjør også et vederheftig inntrykk, med kildeangivelser som noter til teksten og i en særlig fortegnelse (s. 265—269), og den har etter god engelsk skikk et omhyggelig navneregister. Forfatteren skriver klart, klokt og nøkternt, men går etter mitt skjønn delvis for langt i sine slutninger om de opptredende personers tanker og hensikter. Langt verdifullere er de faktiske opplysninger «wie es eigentlich gewesen ist» (for å bruke Rankes ord), tyngden ligger i skildringen av tragikomediens siste akt fra dag til dag, 20. april til 1. mai 1945, med dens groteske uhygge.

Før jeg gjengir de viktigste data, vil jeg nevne noen enkeltheter.

Göring var lite aktiv fra 1941 (s. 16—17) og levde helst i narraktig luksus i sitt slott Karinhall. Hitler selv karakteriserte ham i sluttstadiet som korrupt og henfallen til narkotika («drug-addict» s. 152).

Dette viktige forhold burde forfatteren gått nærmere inn på. Göring hadde sannsynligvis allerede som flyver under den første verdenskrig vent seg til morfin. Stockholms politi måtte i september 1925 ta vare på ham, han ble innsatt i Långbro og Konradsberg, og etter forlydende behandlet av professor Kinberg. Den svenske læge Karl A. R. Lundberg erklærte i en attest av 16. april 1926 at «Kaptenen Göring lider af morfinism».

Ved arrestasjonen 1945 viste han seg å være morfinist. Var han blitt avvent, men falt tilbake — som de fleste morfinister — eller var han morfinist under hele sin politiske virksomhet? Det ville forklare meget av hans ferd.

Om Himmler framholder forfatteren (s. 20 flg.) at han ikke var sadist og gledet seg ved grusomhet, men fant den nødvendig, i likhet med de katolske inkvisitorer.

Historikeren professor Roberts gav («The house that Hitler built», 1937) et enda mer sympatisk bilde av Himmler som den mest normale han hadde truffet blant naziststørrelsene, med «den sanne storhets enkelhet», skikket til å bli fører etter Hitler.

Grev Folke Bernadotte skrev («Slutet» s. 47) at «Himmler

Morgbl. 7/5. 1947. 2 (1-7)

är en af de mest komplicerade personer jag någonsin träffat».

Det er sikkert psykologisk uriktig å oppfatte Himmler bare som en rå bøddel. Han var samtidig en praktisk dyktig organisator og en naiv, kritikkløs svermer for nordisk ånd som den fortonet seg i hans innbilning. Trevor-Roper nevner hans interesse for runer, og Bernadotte gledet ham, meget klokt, ved gave av en gammel avhandling om svenske runeinnskrifter. Pinsler og mord av millioner mennesker var for ham bare kald tjenesteplikt til gagn for Tyskland, men han var varm når det gjaldt alt nordisk; dette lettet redningen av de norske og danske fanger.

Forfatteren har utvilsomt rett i at Goebbels var den mest intelligente av nazistørrelsene, «kanskje den eneste intellektuelle».

Han var en langt bedre taler og skribent enn Hitler, en dyktig administrator, smidig, med et vinnende smil, men jeg kan ikke tillegge ham personlig rettshaffenhet («personal integrity» s. 19). Han var en typisk streber, elev av professor i litteraturhistorie jøden Gundolf i Heidelberg, senere jødehater, han ville være dikter — som Hitler ville være maler — men fikk dårlig kritikk før «makttovertagelsen», senere ble hans bøker

hevet til skyene. Han sviktet Gregor Strasser, som hadde trukket ham fram, og gikk 1926 over til Hitler, fordi han fant det fordelaktigst. Mer enn noen annen skapte han Hitler-legenden, han var førerens Barnum og kunne i U. S. A. blitt en førsterangs reklameagent. Tross sine litterære pretensjoner holdt han festtalen ved bokbålet i Berlin våren 1933. Han hørte til disse «penneknekter» (Kincks uttrykk) som går i makthaverens sold, men det vitner om hans gode teft at han tidlig snuste muligheten for å gjøre Hitler til Tysklands hersker. Derved fikk han en makt og herlighet som han aldri kunne oppnådd under normale forhold. Hvis en annen retning hadde hatt utsikt til å seire, ville han sluttet seg til den.

Til sin siste propaganda-artikkel i «Das Reich» (som årevis måtte trykkes i Oslo) foregjøget han den endelige seier, men da hadde han tapt tilliten selv hos flertallet av det autoritetsdyrkende tyske folk.

Goebbels er et typisk tilfelle av det «klerkenes» — de intellektuelles — forræderi som Benda klaget over.

Trevor-Roper er meget spydig overfor Schellenberg, men denne var vitterlig til god hjelp for Bernadotte, og hans portrett

(Fortsettes side 5).

Morgenbladet 7/5. 1947

3
(1-7)

Profetens død - -

(Fortsatt fra 2. side.)

tyder på at han var både klokere og mildere enn Himmler, enn den brutale Kaltenbrunner. Den sveitsiske general Henri Guisan hadde i begynnelsen av 1943 en sammenkomst med en general Schellenberg, men jeg vet ikke sikkert om det er samme mann — sammenkomsten bidrog til å kjølne tyske angrepsplaner mot Sveits. Walter Schellenberg hadde i hvert fall venner i Sveits og Sverige, var anti-nazist og hjalp til å redde jøder og krigsfanger (s. 29).

Forfatteren gir også gode karakteristikk av den dilettantiske utenriksminister Joachim von Ribbentrop og andre nazistørrelser, men jeg må gå over til hovedpersonen i dramaet.

Lord Tedder framholdt sterkt Hitlers abnorme sinnstilstand, hans «megalomania» (storhetsforrykthet). «Here was a man who by ordinary standards would be judged insane» («en mann som etter vanlige regler ville blitt ansett som sinnssyk»), hans hoff var et «redselsfullt galehus» («the horrid madhouse»), men Tedder «kan bare være ytterst takknemlig for at den vanvittige tillit til den gale manns omdømme gjennomtrengte alle sider av tysk virksomhet. Aldri før er sannheten av det gamle ord «Den gude- ne vil ødelegge, gjør de først av-

sindig», blitt så avgjørende styrket. Måtte intet folk i verden noensinne igjen tillate seg selv å bli ledet av en stormannsgal.»

Hadde bare Chamberlain hatt denne forståelse tidsnok! Trevor-Roper skriver (s. 8): «I 1938 på Münchenkrisens tid, besluttet generalstaben under Halder å fjerne den avsindige regjering, men de plutselige nyheter at Chamberlain hadde mottatt innbydelsen til München, slo våpene ut av hendene på dem da de holdt på å forberede å slå til. Hitlers hell i München var foreløbig ødeleggende for armeens ledere». I en note skriver forfatteren at Halder først opplyste om denne plan og at meddelelsen «er blitt godkjent som ekte av de autoriteter som har undersøkt den». Før München gjorde jeg oppmerksom på at Chamberlain ikke hadde psykologiske forutsetninger for å gjennomskue Hitler.

I en artikkel 30. oktober 1933 skrev jeg om Hitler: «De her nevnte trekk kan godt passe inn i et velkjent sykdomsbilde: den paranoide psykopat, nærmere bestemt profeten på grensen av sinnssykdom. Der kjennes gjennom hele verdenshistorien eksempler på at denne type kan rive mennesker med seg og skape store bevegelser ved psykisk smitte». I mange senere artikler fastholdt og utdypet

jeg denne diagnosen som også ble kjent i Berlin og framkalte diplomatisk protest, og den stemmer godt med Trevor-Ropers skildring av Hitlers tilstand i 1945, om det enn her også kommer med tegn på en organisk nervelidelse.

Etter den oppgave forfatteren hadde stilt seg, gikk han ikke inn på Hitlers forhistorie, men først den gir sammenhengen i sykdommens utvikling. «Profeter» som reiser en ny sekt innenfor en eldre religion eller grunnlegger en ny religion, er meget ofte psykopater, undertiden vit-terlig sinnssyke (Swedenborg, mormonismens stifter Josef Smith, David Lazzeretti og andre som har ment å være «den gjenkomne Kristus», f. eks. den norske Haldor Pedersen o. s. v.). Et ofte forekommende trekk er at de mener å ha fått sitt guddommelige kall ved en åpenbaring i ekstase med syns- eller hørselshallusinasjoner. Dette blir ofte mistydnet som løgn og bedrag men er selvbedrag (hvis man ikke vil godkjenne det som åpenbaring).

Adolf Hitler, født 20. april 1889, hadde ført en omtumlet tilværelse som mislykket maler, levd lenge i nattasyl i Wien, kom til München som tilfeldig reklametegner, meldte seg frivillig som soldat i et tysk frikorps i 1914 og rykket opp til korporal, ble angivelig gassforgiftet og nesten blind og lå i et lasarett i Pasewalk i Pommern ved Tysklands sammenbrudd. 10. november 1918 kom presten til lasaret-

Morgbl. 7/5. 1947

tet for å meddele pasientene keiserens flukt og innførelsen av republikken. Hitler orket ikke lenger å høre på, det sortnet for øynene, han famlet seg tilbake til sovesalen, «jeg kastet meg på mitt leie og grov det brennende hode ned i teppe og puter» og gråt for første gang etter morens død (1908). «Ich aber beschloss, Politiker zu werden» («Mein Kampf», 14. opplag 1932 s. 222—225). Her nevnte Hitler ikke den åpenbaring han da fikk, den hadde han dog allerede nevnt under høyforræderiprosessen i München etter hans mislykkede «Putsch» 8. november 1923. I forhøret 26. februar 1924 nevnte han at han i lasarettet hadde «hatt et syn hvori han så seg selv som Tysklands frelser og fornyer». Denne uttalelse ble ikke tatt med i referatet i «Völkischer Beobachter» og et par andre tyske aviser som jeg i sin tid undersøkte, men jeg fant den i «Times» for 27. febr. 1924 (side 14 spalte 5) i et telegram fra dets korrespondent. Jeg hitsetter ordlyden: Hitler «had been wounded and afterwards seriously gassed, being unconscious in hospital for several weeks as a result. It was during these weeks that Hitler claims to have had a vision in which he saw himself as the saviour and regenerator of Germany».

Den bekjente teolog Johannes Müller gav i et foredrag i november 1933 i Universitetets gamle festsal en fyldigere skildring: Jomfru Maria åpenbaret seg 10. november 1918 for Hitler

og lot ham se seg selv som Tysklands frelser.

Deretter fikk Hitler straks synet tilbake, det har altså ikke vært en organisk, men en psykisk betinget (såkalt hysterisk) blindhet.

Således fikk Hitler overbevisningen om sitt guddommelige kall, den overbevisning som førte ham med søvngjengeraktig sikkerhet fram til makten gjennom all kamp og forkjetrelse. Riktigheten av denne oppfatning styrkes ved hans egne ord. I en tale 30. januar 1944 sa han: «Der Weg von der Vision des halbblinden Soldaten vom Jahre 1918 bis zur Realität des nationalsozialistischen Staates im Jahre 1944 war ein gewaltigerer und sicher schwieriger als der Weg des heutigen Reiches zum endgültigen Siege» (Völkischer Beobachter, Norddeutsche Ausgabe 1. februar 1944, s. 2, sp. 1, og Deutsche Zeitung in Norwegen 31. januar 1944, s. 2 sp. 1) Hitler husket altså dette syn etter mer enn 25 år, sikkert har han — lik andre profeter — stadig tenkt på det. Derfra hentet han, som jeg skal vise i neste artikkel, sin overbevisning om å stå under forsynets særlige varetekt og gjennom denne sikkerhet kunne han suggerere hos sine første tilhengere, etterhånden hos flertallet, av det tyske folk, troen på ham som den germanske Messias. Det er vesentlig samme utvikling som hos Muhammed etter drømmesynet av engelen i året 609.

Johan Scharffenberg.